

Zimski rat

Klepić, Ena

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:279830>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-25**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

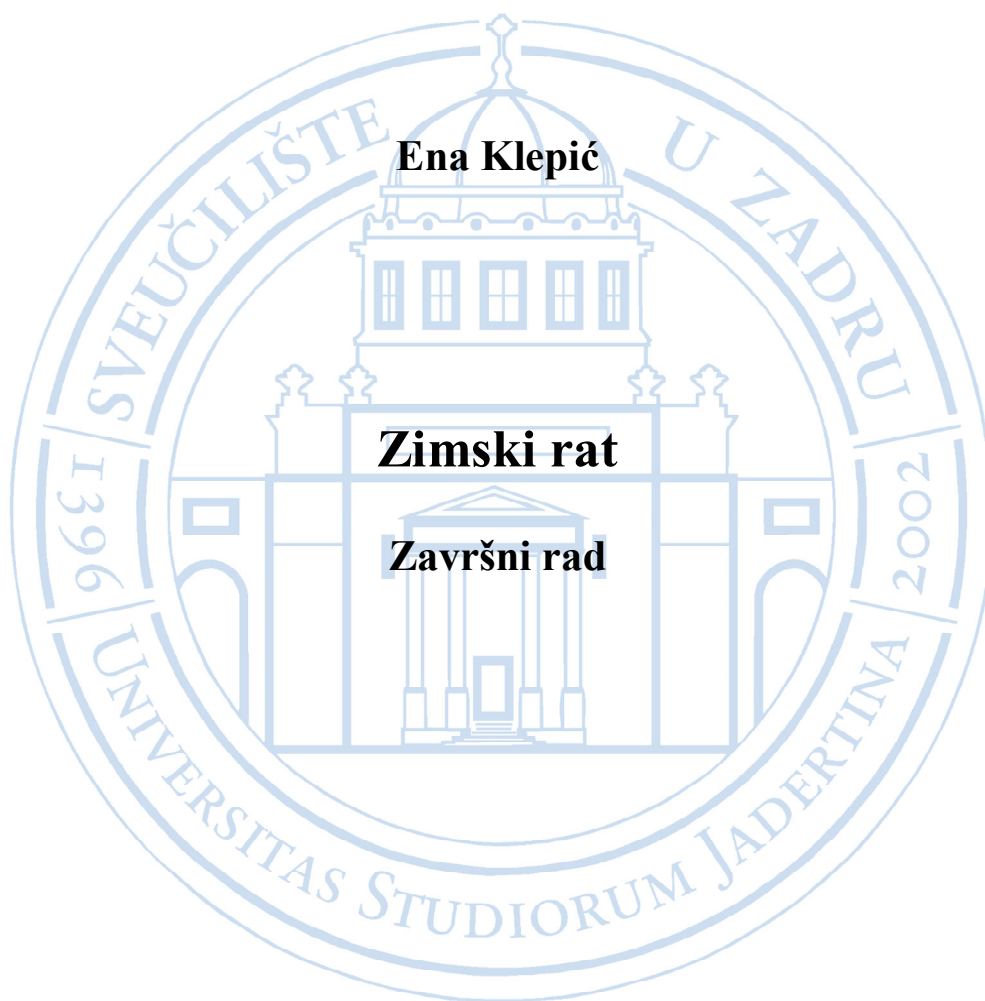
[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Zimski rat

Završni rad

Student/ca:

Klepić Ena

Mentor/ica:

Dr.sc. Kasalo Branko

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Ena Klepić, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom Zimski rat rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili drugoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. rujna 2017.

Sadržaj:

1. Uvod.....	1
2. Finsko stjecanje neovisnosti i građanski rat.....	2
3. Period između dva svjetska rata.....	4
3.1. Nastanak SSSR – a i njegova vanjska politika između dva rata.....	5
3.2. Sovjetski zahtjevi i diplomatski rat s Fincima	7
3.3. Mainilski incident i početak Zimskog rata	8
4. Tijek rata	11
5. Strana pomoć Finskoj	15
6. Stav Nacističke Njemačke	18
7. Konačni finski poraz i moskovski mir	19
8. Zaključak.....	21
9. Sažetak	23
10. Summary	24
11. Literatura.....	25

1. Uvod

U prvoj polovici 20. stoljeća zbila su se dva svjetska rata koja su nanijela velike materijalne štete i odnijela mnoge ljudske živote. U punom jeku Drugog svjetskog rata SSSR je 30. studenog 1939. godine napao Finsku i time prouzročio Zimski rat. U ovom radu uz sami Zimski rat skrenuta je pažnja i na cjelokupni odnos između Finske i Sovjetskog Saveza koji nije uvijek bio neprijateljski. Odnosi između ove dvije zemlje se zaoštavaju diplomatskim pregovorima sredinom 1939. godine i to zbog teritorijalnih ustupaka koje je Staljin tražio. Neuspjelim diplomatskim pregovorima došlo je do rata između Sovjetskog Saveza i Finske, u kojem se Finska suočila s jako moćnom vojskom toga vremena. Iako je Finska vojska bila brojčano manja i slabija uspjela je Sovjetskom Savezu nanijeti velike štete. Napad Sovjeta na Finsku doveo je do iscrpljujućeg rata za obje strane, u vrlo teškim uvjetima, te na snijegom prekrivenom terenu na koji je finska vojska bila spremnija, iako malobrojnija i slabije naoružana.

Cilj ovoga završnog rada je prikazati kako i na koji način je došlo do Zimskog rata, te njegov tijek i posljedice. Prvi dio rada se isključivo bavi stanjem kako u Finskoj tako i u Sovjetskom Savezu prije početka rata. Drugi dio se bavi samim tijekom rata, gdje je istaknuto poglavlje o stranoj pomoći Finskoj, te stav Njemačke. U posljednjem dijelu se govori o samom kraju rata i primirju.

Među izvorima koji pišu na ovu temu se ističu William. R. Trotter , V.Nenye, P.Munter, T.Wirtonen i drugi.

2. Finsko stjecanje neovisnosti i građanski rat

Poslije pobjede Oktobarske revolucije proglašena je neovisnost Finske 6. prosinca 1917. godine koju su Sovjeti priznali iste godine. Međutim, već 27. siječnja 1918. godine je počeo građanski rat, proširivši se preko Helsinkija po južnoj Finskoj, trajao je do 15. svibnja 1918. godine. U njemu su se sukobile građanske ili bijele, te crvene ili progresivne snage.¹

U Finskoj počinje da djeluje tajni pokret koji je imao za cilj da se Finska osamostali. Taj pokret je potajno slao mladiće u Njemačku na vojnu obuku. Već sredinom veljače 1918. godine njemački izvježbani "Lovački bataljun" dolazi pod zapovjedništvo generala Carla Gustava Mannerheima, što je bijelima donijelo osjetno pojačanje. On je bio jedan od najboljih studenata Nikolaevskog učilišta za konjičke časnike i sudionik rusko-japanskog rata. Za razliku od Sovjetskog Saveza, gdje su pobijedili "crveni", u Finskoj varijanti te konfrontacije pobijedili su oni bijeli pod vodstvom Mannerheima i to uz pomoć petnaest tisuća njemačkih vojnika. Pobjeda bijelih u građanskom ratu međutim nije bila dovoljna da se okonča rat u Finskoj. Finski general Mannerheim javno je obećao da će pripojiti Finskoj Istočnu Kareliju. U povijesnim dokumentima iz ovog razdoblja sačuvana su svjedočanstva o tome kako su se po čitavoj zemlji brzo počele širiti ideje finskog ultranacionalizma i rusofobije. Ispostavilo se da im neovisnost nije dovoljna. Finska je, naime, htjela realizirati ideju o "Velikoj Finskoj", i to zauzimanjem dijela sovjetskog teritorija. U proljeće 15. ožujka 1918. godine usvojen je takozvani "Valenijusov plan" po kojem su Fini namjeravali zauzeti ruske zemlje do linije Bijelo more - Onješko jezero - rijeka Svir - Ladoško jezero. Osim toga, Finskoj su pripale i oblasti Pečenega i Kolski poluotok.²

¹ Velika enciklopedija zemalja, 2009. 406.

² Zašto je počeo Sovjetsko-finski rat - https://hr.rbth.com/arts/2014/11/26/zasto_je_poceo_sovjetsko-finski_rat_31447 (preuzeto 30. svibnja 2017.)

Slika 1. Grad Tampere uništen u građanskom ratu (URL 1.)

3. Period između dva svjetska rata

Spomenutim Valenijusovim planom Helsinki je 15. svibnja objavio rat Sovjetskoj Rusiji i tako je počeo prvi sovjetsko-finski rat, koji je završen 1920. godine potpisivanjem mirovnog sporazuma u Tartuu. I pored toga što je finska armija poražena, Sovjetska Rusija je prema sporazumu ustupila Finskoj oblast Pečenega, Zapadnu Kareliju do rijeke Sestre, zapadni dio poluotoka Ribačij. Ali sve to ipak nije bilo dovoljno. Na teritoriju sovjetske Karelije 1921. godine je počeo drugi sovjetsko-finski rat. Sovjetske trupe su sredinom veljače 1922. godine oslobodile zauzete teritorije, a 21. ožujka je potpisan sporazum. Poslije toga Finska više nije pokazivala želju da samostalno napada SSSR. Mlada država je imala najčvršće veze s Njemačkom, što joj je osiguralo pobjedu "bijelih" u građanskom ratu, tako da je i Mannerheim računao na pomoć Njemačke kada je krajem 1930-ih godina postao najutjecajniiji čovjek u Finskoj. On je još 1935. godine posjetio Berlin, gdje je pregovarao s ministrima Göringom i Ribbentropom, i dogovorio se s njima da u slučaju rata Finska stavi svoj teritorij na raspolaganje njemačkim trupama. Njemačka strana je zauzvrat obećala Finskoj Sovjetsku Kareliju. Dolaskom nacista na vlast međusobni odnosi između Njemačke i Finske su se prekinuli, jer Finska takav oblik vlasti nije podržavala. Finska se pritom okrenula za suradnju sa zapadnim zemljama, pa je tako poslala u Francusku časnike na obuku. Ti navedeni časnici su bili značajni u formiranju Mannerheimove obrambene linije.³

Bilo je riječ o nizu utvrda raspoređene u četiri zone na terenu koji je bio prepun prirodnih prepreka – mnogobrojnim jezerima, riječicama, šumama. Prvu zonu linije činio je prostor od Sovjetske granice koji se protezao od 30 do 75 km u dubini finskog teritorija i na kojem je bilo niz manjih obrambenih uporišta koje su za cilj imale usporavanje sovjetskog napada. Poslije nje dolazila je zona gdje je izgrađeno 67 velikih betonskih bunkera s nekoliko manjih uporišta. U trećoj zoni nalazila se obrambena linija sa oko 40 bunkera i na koncu u četvrtoj zoni postavljena je posljednja obrambena crta od Viipurija do jezera Ladoga.⁴

³ Zašto je počeo sovjetsko-finski rat - https://hr.rbth.com/arts/2014/11/26/zasto_je_poceo_sovjetsko-finski_rat_31447 (30. svibnja 2017.)

⁴ Zimski rat - http://povijest-svijeta.orgfree.com/zimski_rat.htm (preuzeto 12. rujna 2017.)

Sovjetski Savez i Finska su 1932. godine sklopili sporazum o nenapadanju. Sovjetsko vodstvo je znalo za teritorijalne pretenzije Finske i nije ih namjeravalo ignorirati, ali je bilo spremno na ustupke i htjelo je riješiti to pitanje mirnim putem.⁵

3.1. Nastanak SSSR – a i njegova vanjska politika između dva rata

Dolaskom Lenjina na vlast Lenjin se bojao da bi nastavak rata s Njemačkom mogao prouzročiti pad boljševičke vlade, te je ponudio mirovne pregovore koji su bili zaključeni 3. ožujka 1918. godine u Brest – Litovsku koji je potpisao Trocki. Dogovor se pokazao iznimno nepovoljnim za Rusiju koja je bila prisiljena prepustiti oko četvrtine vlastitog područja u Europi (Baltičke provincije, Finsku, Ukrajinu, Transkavkaziju). Lijevi socijalisti – revolucionari nisu dijelili njihovo mišljenje; smatrali su da bi takav mir mogao povećati premoć Nijemaca u Europi. Napustili su vladu koja je ostala u rukama boljševika. Tako je i formalno započela diktatura Komunističke partije.⁶

U prosincu 1917. godine izbio je građanski rat između bijelih kontrarevolucionara i boljševika, a završio 1921. godine porazom bijelih na svim poljima. Kao posljedica toga, ni jedna unutrašnja ili međunarodna sila više nije bila u stanju osporiti komunističku vlast unutar teritorija koji je prije bio pod carskom vladavinom. Pri kraju građanskog rata situacija je, s jedne strane, za boljševike bila iznimno povoljna jer su se učvrstili kao vladari Rusije. S druge strane, bila je potpuno nepovoljna budući da je gospodarsko stanje bilo katastrofalno, te su 1921. godine pokrenute drastične promjene pod nazivom Nova ekonomska politika. Ona je donijela djelomičnu, no prilično široku restauraciju kapitalizma koju je Lenjin smatrao sukladnom sveopćoj centralizaciji političke vlasti. U prosincu 1922. godine formalno je rođen Savez

⁵ Zašto je počeo sovjetsko-finski rat - https://hr.rbth.com/arts/2014/11/26/zasto_je_poceo_sovjetsko-finski_rat_31447 (30. svibnja 2017.)

⁶ G. Hutinec, 2008. 566-567.

Sovjetskih Socijalističkih Republika koji je ujedinio različite autonomne republike i područja s jezgrom u Socijalističkoj Federativnoj Republici Rusiji.⁷

Lenjin je umro 21. siječnja 1924. godine, nakon što je učinio vrlo proturječan odabir vezan uz ulogu Josifa Visarionoviča Staljina kojeg je ranije, 1922. godine, izabrao za generalnog sekretara stranke zbog njegovih iznimnih organizacijskih sposobnosti. Kasnije je u svojoj oporuci predlagao njegovu zamjenu, nakon što je prekasno uvidio koliko je okrutan, autoritaran i sklon sveruskom nacionalizmu. Između 1923. i 1927. godine, unutar skupine na vlasti odigrao se dramatični sukob čiji su glavni protagonisti bili Staljin i Trocki. Staljin je uvjerljivo pobjedio. Na kraju 1927. godine Staljin je postao potpunim gospodarem SSSR- a, čiji su učvršćeni sovjetski režim tijekom 1924. i 1925. godine priznale vodeće zemlje u svijetu. Tridesete godine su bile razdoblje kada je staljinizam dosegao vrhunac. Osnovna karakteristika staljinizma bila je kult ličnosti najvišeg vođe, uzdizanog kao jedinog pravog Lenjinovog nasljednika, dok su se svi ostali njegovi važni učenici bez iznimke prikazali poput Jude. U teoriji je socijalizam pobjeđivao postupno. Njegovi vanjski i unutarnji neprijatelji činili su sve moguće zločine, od sabotaze do izdaje, kako bi mu stali na put. Zato se provodio državni teror kako bi se spriječilo djelovanje neprijatelja revolucije. Sovjetska država zadobila je oblik najradikalnije totalitarne države, koja je imala sličnosti s nacionalsocijalističkom državom u Njemačkoj, dok je talijanska fašistička država predstavljala njezino puno slabije utjelovljenje. Staljinov režim, utemeljen na teroru, sličan je nacističkom u Njemačkoj. Staljin se bojao da bi se najopasnija prijetnja njegovoj vlasti mogla izvući iz Crvene armije te je stoga 1937. godine naredio uhićenje i kasnije strijeljanje vojnog stručnjaka, maršala Tuhačevskog te mnogih drugih generala, optuženih da su plaćenička vojska u službi Njemačke i Japana. Uslijedila je zastrašujuća čistka među časnicima Crvene armije, koja je prouzročila strijeljanje i deportaciju više od dvadeset tisuća ljudi. Tako su vojne snage bile obezglavljene upravo nekoliko godina prije nego što je počeo Drugi svjetski rat.⁸

Novi Ustav se stvara 1936. godine koji stupa na snagu 1937. godine i nazvan je staljinističkim ustavom. On je proglasio preobrazbu države u socijalističkom smislu, potvrdio postizanje jednakosti svih sovjetskih građana, eliminirao prijašnju diskriminaciju prema

⁷ G. Hutinec, 2008. 566-573.

⁸ G. Hutinec, 2008. 576-590.

predstavnicima starih klasa, uveo opće pravo glasa, osiguravao slobodu tiska i govora, pravo na privatnost i pismenu tajnu, tajno glasanje.⁹

Sovjetska je Rusija vodila vanjsku politiku štiteći državne interese. Prva zemlja s kojom je sklopila važne sporazume bila je Njemačka, koja je bila poražena i izolirana zemlja. Dvije su zemlje u Rapallu potpisale ugovor koji je sovjetskoj Rusiji otvorio put prema tome da je prizna Njemačka. Sovjetski Savez je 1934. godine ušao u Društvo naroda i nedugo zatim osnažio odnose s Francuskom; obje zemlje potaknula je stvarno prijetnja ponovnog rađanja Njemačke vojne moći. Rusija je odigrala vrlo važnu ulogu u Španjolskom građanskom ratu. Za SSSR je raspad španjolske Narodne fronte značio težak politički poraz, pa je djelujući pod formalnom krinkom komunističke Internacionale i međunarodnih brigada koje je ona organizirala pružila značajnu pomoć republici. Nakon neuspješnih pregovora s Velikom Britanijom i Francuskom Staljin je tražio alternativnu strategiju sporazuma s Njemačkom koja je znala da je rat s Poljskom istodobno i rat s njezinim zapadnim saveznicama Francuskom i Velikom Britanijom pa da izbjegne ratovanje na dvije bojišnice pokazala volju da sklopi dogovor sa SSSR-om. Rusija je 23. kolovoza 1939. godine potpisala pakt o nenapadanju s Njemačkom koji je trebao trajati 10 godina. Tajnim protokolom dvije sile su odlučile podijeliti Poljsku i dogovoriti se oko pripadajućih područja utjecaja u istočnoj Europi. Poštujući dogovor s Hitlerom Staljin je okupirao Istočnu Poljsku, a zatim je napao Finsku. Liga naroda na to je reagirala na način da je Sovjetski Savez isključila iz Lige.¹⁰

3.2. Sovjetski zahtjevi i diplomatski rat s Fincima

Za sovjetskog stratega Staljina koji je sjedio u proljeće 1939. godine u sobi sa zemljovidima u Kremlju stanje na svim stranama svijeta bilo je obeshrabrujuće, ali moguća

⁹ G. Hutinec, 2008. 590-594.

¹⁰ G. Hutinec, 2008. 594-600.

opasnost nigdje nije bila veća od one koja je vrebala u pravcu Lenjingrada. Ne samo da je Lenjingrad bio glavno industrijsko središte, on je bio duhovno i kulturno srce komunističke države, kolijevka revolucije. Taj grad je postao moćan simbol. Sovjetski Savez je 5. listopada 1939. godine zatražio dolazak finskog izaslanstva u Moskvu kako bi raspravili o međusobnim otvorenim pitanjima. Sastanak finskog izaslanstva i Staljina održan je 12. listopada u Moskvi gdje je Staljin otvoreno priložio svoje zahtjeve. Staljinov glavni zahtjev bilo je pomicanje sovjetsko - finske granice za dvadeset i pet kilometara prema zapadu, dakle na štetu Finske, a Staljin je izjavio: „*Ne možemo ništa učiniti kada je riječ o zemljopisu. S obzirom da ne možemo premjestiti Lenjingrad morat ćemo premjestiti granicu.*“ Sovjetski Savez je tražio teritorijalne ustupke zbog ranjivosti Lenjingrada. Naime, Lenjingrad je bio otvorena meta i u tom trenutku moglo ga se napasti iz Finskog zaljeva ili direktno s finskog teritorija. Sovjetski političar Nikita Hruščov jednom je izjavio: „*Sve što smo trebali uraditi bilo je da malo povisimo glas i Finci će nam se pokoriti. Ako to ne uspije ispalit ćemo jedan hitac i Finci će podignuti svoje ruke i predati se. Barem smo tako mislili.*“¹¹

Staljin je također tražio i finske otoke Suursaari, Lavansaari, Tytarsaari i Koivisto te poluotok Hanko kako bi smanjio mogućnost prekomorske invazije. Finska je vlada znala da je taj teritorij, koji traži Sovjetski Savez, njihova glavna i najjača obrambena linija od moguće sovjetske agresije. Nadalje, smatralo se da su ovi sovjetski zahtjevi tek početni zahtjevi i da će Sovjeti tražiti još više ustupi li Finska taj teritorij. Politički vrh Finske bio je podijeljen u dvije frakcije. Prva strana, okupljena oko ministra vanjskih poslova Juhoa Eljasa Erkkoa i druga, okupljena oko generala Carla Mannerheima. Erkko je smatrao da Sovjeti blefiraju, dok je Mannerheim smatrao da će Sovjeti napasti ne ustupi li im se teritorij te da finska vojska nije spremna za rat. Diplomatski rat nastavio se kroz listopad i studeni 1939. godine, ali bez rezultata. Finska vlada bila je spremna predati manji dio teritorija, ali ne i poluotok Hanko, a Sovjetskom Savezu ti ustupci nisu bili dovoljni.¹²

3.3. Mainilski incident i početak Zimskog rata

¹¹ Zimski rat - http://povijest-svijeta.orgfree.com/zimski_rat.htm (preuzeto 12. rujna 2017.)

¹² A. Tuković, 2015. 87.

Sovjetski ministar vanjskih poslova Molotov 26. listopada 1939. godine obavijestio je finskog veleposlanika da je finsko topništvo ispalilo sedam granata koje su ubile četiri i ranile devet sovjetskih vojnika u blizini pograničnog sela Mainila. No, to je bila laž koja će na svjetlo dana izaći nakon otvaranja sovjetskih tajnih arhiva. Napad nisu izvele finske snage i nitko u tom isceniranom napadu nije stradao. Prije tog incidenta general Mannerheim zapovijedio je povlačenje svih topova s finsko - sovjetske granice kako bi spriječio moguće incidente. Na ovu optužbu Finska je odgovorila brzojavom u kojem je odbacila istinitost iznešenih navoda potkrijepljujući to Mannerheimovom zapovijedi. Nakon nekoliko sati sovjetske vlasti odgovorile su na taj brzojav: *„Kao što je dobro poznato napadi postrojbi finske vojske protiv sovjetskih snaga nastavljaju se ne samo na Karelijskoj prevlaci već i na drugim točkama sovjetsko - finske granice. Sovjetski Savez više ne može tolerirati takvu situaciju. Zbog takve situacije za koju isključivu odgovornost snosi finska vlada, sovjetska vlada više ne može održavati normalne odnose s Finskom i prisiljena je opozvati iz Finske svoje ekonomske i političke predstavnike.“*¹³

Za vrijeme pregovora Staljin je zapovijedio generalu Borisu Schaposchnikovu da napravi plan za napad na Finsku. Prema njegovim planovima Sovjetski je Savez trebao napasti s većim dijelom sovjetske vojske. Nadalje, smatrao je da će rat potrajati više mjeseci. Staljin je na kraju odbacio Schaposchnikov plan i zapovijedio generalu Kirilu Meretskovu da izradi novi plan, a taj plan je više odgovarao Staljinu. Naime, plan je predviđao da će Finska kapitulirati unutar samo nekoliko tjedana i da je za invaziju dovoljna mobilizacija trupa koje su smještene u Lenjingradu. Sovjetska ofenziva započela je 30. studenog 1939. godine bombardiranjem Helsinkija, glavnog grada Finske te napadom kopnene vojske koja je brojala 450 000 vojnika. Glavni pravci napada bili su s istoka i juga finske granice. Na južnoj granici, kroz finsku pokrajinu Kareliju, napad su vodile VII. i XIII. armija s 12 divizija i 7 oklopnih brigada pod zapovjedništvom generala Meretskova. Finska je vojska na južnom bojištu, pod zapovjedništvom Huga Oestermanna, brojala 21 600 vojnika, dok je sovjetska vojska na toj fronti imala oko 120 000 vojnika i 1 400 tenkova. Iako je sovjetska vojska bila brojčano nadmoćnija, Staljinove čistke iz 1930. godine znatno su oslabile sovjetsko zapovjedništvo koje je ušlo u rat bez prethodnog

¹³ Zimski rat - http://povijest-svijeta.orgfree.com/zimski_rat.htm (preuzeto 12. rujna 2017.)

ratnog iskustva i potpuno nepripremljeno za zimske uvjete. Istog je dana Sovjetska baltička flota bez otpora okupirala finske otoke Sieksari, Lavansaari, Tytarsaari i Suursaari. Takve okolnosti dovele su do nagle promjene u političkom planu. Kao novi ministar vanjskih poslova u Finskoj izabran je Vaino Tanner koji je zamijenio Erkka. Tanner je htio ponovo otvoriti pregovore sa Sovjetskim Savezom i prekinuti vojne sukobe. Kako bi povećali pregovaračku moć Finske, glavna zadaća vojske bila je obraniti svaki metar zemlje i nanijeti neprijatelju što je moguće veću štetu.¹⁴

¹⁴ A. Tuković, 2015. 88.

Slika 2. Položaj sela Mainila pred početak Zimskog rata (URL 2.)

4. Tijek rata

Neposredno prije ratnih zbivanja na području Karelije, finska vojska evakuirala je civile s tog područja. Korištena je taktika spaljene zemlje. Sovjetski general Meretskov preuzeo je zapovjedništvo nad 120 000 vojnika i 1 000 tenkova te krenuo u napad na finska uporišta na području Karelije. Finski general Mannerheim naredio je obranu područja između Mannerheimove linije i finske granice, gdje je bila stacionirana 21 000 vojnika. Cilj je bio zaustaviti barem jednu sovjetsku formaciju te ju uz pomoć rezerve okružiti i uništiti. Cilj nije ostvaren budući da se većina finških jedinica povukla prije ozbiljnijih konfrontacija.¹⁵

¹⁵ A. Tuković, 2015. 89.

Slika 3. Mannerheimova obrambena linija (URL 3)

Za paniku u finskim redovima najviše su bili zaslužni sovjetski tenkovi. Naime, većina finske vojske nikad nije vidjela tenk. Iako su sovjetski tenkovi na početku ofenzive imali jednostavnu taktiku frontalnog napada, ipak su ostavili psihološki učinak. Tri dana nakon konfrontacije s tenkovima, 4. studenog 1939. godine, finska je vojska počela pružati jači otpor. Uvidjeli su da se protiv sovjetskih tenkova može lako boriti. Stavljajući klade među gusjenice tenkova uspjeli su onesposobiti tenkove. Osim klada, Finci su koristili molotovljev koktel i improviziranu granatu, koja se sastojala od više spojenih granata omotanih samoljepljivom trakom. Smrtnost vojnika koji su išli na lov na tenkove bila je velika, u nekim jedinicama čak i 70%. Čak je 80 sovjetskih tenkova uništeno prije dolaska na Mannerheimovu liniju. Iako Finska nije izvojevala pobjedu, nanijela je Sovjetima veliku štetu. Između 3. i 6. prosinca 1939. godine, finske snage koje su se nalazile između Mannerheimove linije i državne granice povukle su se na glavnu crtu obrane, Mannerheimovu liniju. Sovjetska vojska 6. prosinca dolazi pred Mannerheimovu liniju i pokreće prve napade koji su rezultirali katastrofalnim gubitcima. Početni

napadi pokazali su taktičku nespremnost sovjetskog vodstva koje je i dalje primjenjivalo vojne taktike iz Prvog svjetskog rata. Naime, napadi su započeli neorganiziranim bombardiranjem obrambenog položaja, a zatim nekoordiniranim napadima pješadije i tenkova. Finci, iako u manjem broju, uspjeli su dugo zadržati svoje položaje upravo zbog neorganiziranosti i nepripremljenosti sovjetske vojske. Finska obrambena taktika na Mannerheimovoj liniji 1939. i 1940. godine većinom se oslanjala na individualnu požrtvovnost vojnika i njihove individualne sposobnosti. Glavna je zapovijed bila da pješadija drži uporišta i bunkere do zadnjeg čovjeka. Nerijetko su uporišta padala zbog samih sovjetskih tenkova, budući da nije bilo dovoljno protutenkovskog naoružanja za cijelu liniju. Ako neko uporište padne, zapovijed je bila da se odmah ponovno zauzme kroz protunapad koji je trebala voditi rezerva iz pozadine.¹⁶

U punom jeku rata zbila se jedna zgodna. Rusi su mislili da će lako osvojiti bazu s finskim šatorima i vojnom opremom, ali su naišli na improviziranu kuhinju punu lonaca s juhom s kobasicama. Rusi su pohrlili na okrijepu, a za to vrijeme su se finske trupe uspjele pregrupirati i pripremiti za daljnje ratovanje, ta zanimljiva zgodna se naziva "Rat kobasica".¹⁷

Nakon nekoliko probnih napada na Mannerheimovu liniju, novi sovjetski napad započeo je 17. prosinca i trajao do 19. prosinca 1939. godine. Napad je vodila pješadija koja je imala potporu od 80 tenkova. Sovjetska vojska uspjela je probiti liniju obrane, ali uz velike gubitke. Odmah isti dan, finska je vojska napravila protunapad u kojem su oštetili ili uništili većinu sovjetskih tenkova. Veliki gubitci natjerali su Sovjete da se stacioniraju na osvojenom položaju. Točne brojke nisu poznate, ali se nagađa da je uništeno oko 25 tenkova i da je sovjetska pješadija imala velike gubitke. Finska vojska izgubila je u protunapadu i u obrani tog sektora oko 50 vojnika. General Meretskov odustaje od daljnjeg napredovanja 21. prosinca 1939. godine budući da je smatrao da je obrambena linija u tom trenutku bila prejak. Do kraja siječnja 1940. godine, sovjetska vojska sustavno je bombardirala obrambene linije finske vojske, dok se Moskva pripremala za novu ofenzivu u veljači 1940. godine. Iako su sovjetski gubitci bili veliki, brzo su

¹⁶ A. Tuković, 2015. 89.

¹⁷ W. R. Trotter, 1991. 135.

se prilagodili borbi na nepristupačnom finskom terenu. Vodstvo nad sovjetskom vojskom je preuzeo general Semyon Timoshenko 8. siječnja 1940. godine.¹⁸

¹⁸ A. Tuković, 2015. 89-90.

5. Strana pomoć Finskoj

Kada je Sovjetski Savez napao Finsku, napad je bio široko osuđen. U mnogim zemljama opće mišljenje je išlo u korist Finske, ali budući da niti jedna od zapadnih demokratskih vlada nije bila spremna poslati redovnu vojsku i opremu kako bi pomogla Finskoj započele su organizacije dobrovoljaca da pomognu finskom Davidu protiv ruskog Golijata. U prosincu 1939. godine Finska je vlada odlučila da će dobrovoljci biti prihvaćeni samo iz zemalja koje su u prijateljskim odnosima sa Finskom to uključuje Skandinavce, Mađare, Britance i Francuze. Budući da finska vojska nije imala oružja ni opremu, dobrovoljci su morali su prihvatiti da pristupe sa njihovom osnovnom vojnom opremom. Također dobrovoljci su trebali doći kao organizirane, osposobljene jedinice s vlastitim časnicima.¹⁹

Strana pomoć Finskoj u najvećem dijelu se sastojala od materijalne pomoći i ljudi, među kojima su se nalazili i sami dobrovoljci. Među stranom pomoći prvenstveno se uključuju susjedne skandinavske zemlje, a i zemlje zapadnog svijeta. Mađarska je jedna od zemalja čija vlada nije dala podršku, ali je u tajnosti tražila način kako da joj pomogne. Pomogla joj je kroz donacije u naoružanju, te slanjem vojnika koji su se dobrovoljno javili. Tijekom Zimskog rata smatra se da je bilo negdje oko 25. 000 muškaraca, a trening im je trajao oko mjesec dana. Put do Finske je bio težak radi Njemačke, koja je zabranila tranziciju bilo kakvog naoružanja preko njenog teritorija. Dobrovoljci su morali putovati preko Jugoslavije, Italije, Francuske, Ujedinjenog Kraljevstva, Norveške i Švedske kako bi došli do Finske. Putovali su bez oružja, ali sa specijalnom obukom kao "turisti koji idu u skijaški kamp." Kada su stigli u Finsku bili su raspodjeljeni u Lapui, centru za obuku internacionalnih dobrovoljaca gdje su naučili neke nove vještine borbe, te su naučili skijati. Dobrovoljce je posjetio general Mannerheim gdje je izrazio zahvalnost za njihov dolazak. Uz Mađarsku manjim dijelom se našla i Poljska, u kojoj je i sam ministar Wlasylaw Sikorski obećao podršku Finskoj, ali je pomoć organizirana prekasno, i nikad nije stigla u Finsku, ali se spominje šest dobrovoljaca koji su se borili sa Fincima u ratu.

¹⁹ Foreign volunteers in the winter war - <http://www.axishistory.com/various/34-finland-general/finland-general/212-foreign-volunteers-in-the-winter-war> (preuzeto 20. srpnja 2017.)

Švedska kao susjedna zemlja je pružila pomoć sa onim s čim je i raspolagala. Švedska vojska čije su vojne snage smanjenje 1920-ih godina je prenijela približno 1/3 svoje opreme u Finsku, među kojom se nalazio i manji broj ratnih zrakoplova. Švedske dobrovoljne jedinice sa približno 8 402 muškarca u Finskoj, a jedino zajedničko što im je bilo da su završili trening prije nego je rat završio. U toj akciji poginuo je 31 muškarac. Švedski dobrovoljci su ostali kao izvor sklada između Švedske i Finske. Pomoć Finskoj, a naročito od Skandinavske zemlje je bila jako cijenjena od strane Finaca, tako je pored Švedske svoju pomoć pružila i Norveška. Norveška vlada nije dopustila službenicima da dobrovoljno pođu u rat, jer su se bojali da će se stanje sa Nijemcima pogoršati. Namjera im je bila da ostanu neutralni pod svaku cijenu. Od 725 dobrovoljaca, samo je 125 njih uspjelo relativno mirno doći do Salla fronte i samo tri tjedna pred kraj rata nijedan dobrovoljac nije ubijen, niti ranjen. Uz vojsku, u ratu je sudjelovao i veliki broj doktora i medicinskih sestara. Norveška vlada je u tajnosti donirala Finskoj puške.²⁰

Artiljerijski dijelovi, municija i neki avioni su zatraženi iz Francuske, Velike Britanije i SAD- a. U roku od mjesec dana sovjetsko vodstvo je počelo razmišljati o napuštanju svojih daljnjih operacija na Finsku, a putem posrednika u Švedskoj 1940. godine pristupili su finskoj vladi na temu mirovnih pregovora. Do ove se točke Finska borila za postojanje kao neovisna i demokratska zemlja. Međutim kada su izašle vijesti da bi Finska mogla biti prisiljena na odustajanje od svoga teritorija, javno mnijenje u Francuskoj i Velikoj Britaniji koje je već bilo povoljno za Finsku poticalo je intervenciju.²¹

Britanska vlada je prodala Finskoj trideset Bristol Blenheim bombardera. Francuska je također slala zrakoplove, a 1940. godine odlučili su poslati novi borbeni avion. Francuska vojska je pored zrakoplova slala oružje, a većina je bila zastarjela. Veliki dio ovog materijala nije došao do Finske fronte vojnika prije kraja veljače 1940. godine. Na primjer, 12 Hawker Hurricane zrakoplova koje su Finci kupili za veliku količinu novca stigli su neposredno prije završetka rata. Kao odgovor na kritiku o njihovoj prodaji, britanski premijer Neville Chamberlain kasnije je napisao: „*Finci su počeli tražeci borbene zrakoplove, a mi smo poslali višak. Tražili su oružje, a mi smo opet oduzeli našu vlastitu nesavršenu obranu naoružanja kako bismo im pomogli. Oni*

²⁰ Foreign support of Finland -

https://www.revolvy.com/main/index.php?s=Foreign%20support%20of%20Finland%20in%20the%20Winter%20War&item_type=topic (preuzeto 20. srpnja 2017.)

²¹ V. Nénye - P. Muntér - T. Wirtonen, 2015, 190.

su zatražili municiju i dali smo im prioritet nad vlastitom vojskom. Tražili su kasnije vrste aviona i poslali smo ih 12 Hurricanea protiv volje i savjeta našeg zračnog stožera." Britanska i francuska vlada približile su se Norveškoj i Švedskoj da vide hoće li osigurati prolaz za ekspedicijsku silu.²²

Nakon dugog pregovora vlada SAD- a je dala Finskoj 2,5 miliuna dolara, međutim postojala je zamka : Novac je mogao biti upotrebljen samo za agrikulturu i građansku pomoć. „Finska je tražila municiju mi smo poslali grah. Kada su tražili eksploziv mi smo im poslali čaj. Kada su tražili artiljeriju mi smo im poslali drške za metle." ²³

Slični su osjećaji izraženi u američkim novinama. Washington Post komentirao je: „Finska ne može očekivati bilo kakvu drugu pomoć od SAD-a, osim formalnog pljeska." I New York Times uredništvo predvidjelo je : „ Nakon što je obavljen posao u Finskoj, Sovjeti će steći među drugim stvarima i trajno nepovjerenje i prezir američkog naroda." Na kraju se desilo suprotno: tek nekoliko godina kasnije SAD je dao milijune dolara Sovjetskom Savezu i konačno prekinuo sve diplomatske veze s Finskom.²⁴

²² V. Nénye - P. Munter - T. Wirtonen, 2015, 190-191.

²³ V. Nénye - P. Munter - T. Wirtonen, 2015, 192.

²⁴ V. Nénye - P. Munter - T. Wirtonen, 2015, 193.

6. Stav Nacističke Njemačke

Zimski rat je bio jedan primjer istinskog partnerstva između Moskve i Berlina. Finska je bila neutralna i mirna te jedina nacija u Europi koja nije posuđivala novac od SAD-a. Finci su bili slobodan i demokratski narod i težili su prijateljskim odnosima s drugim narodima. Finska je, međutim, bila na tom putu Staljinovih teritorijalnih nacerta, i na tom putu ušla u rat. Njemačko prijateljstvo prema Sovjetskom Savezu uključivalo je vojno podupiranje Staljina tijekom Zimskog rata. Njemačka je prijetila Švedskoj sa represijama ako Švedska pruži vojnu podršku Finskoj. Nacistička Njemačka je šutjela o samom ratu, nije govorila ništa negativno o Sovjetskom savezu, niti ništa pozitivno o Finskoj. Zabranila je da bilo kakva vojna pomoć uđe u Finsku. Njemački vojni savjetnici su pokazali Rusima kako da razbiju Mannerheimovu obrambenu liniju, dok je Hitler kao nacistički vođa prijetio Fincima da prihvate smjernice koje je Staljin tražio, u suprotnom će on poslati vojsku na Finsku sa stražnje strane. Kada je Crvena armija zaustavljena u veljači 1940. godine njemački vojni savjetnici osmislili su nove sofisticirane taktike za napad. Hitler ne samo da je Sovjetima pomagao tehničkom podrškom već i političkom, tako da je slao prijetnje Švedskoj i Norveškoj. Hitler je izrazio svoju naklonost u obliku pomoći u reorganizaciji Crvene armije. Već spomenuti njemački vojni savjetnici dali su prijedloge sovjetskoj vojsci da obnovi svoju učinkovitost, uključujući potpuno ukidanje vojnih komesara, ponovno uvođenje redova u vojsci i mornarici, i druge značajne vojne discipline.²⁵

²⁵ Hidden History of the Winter War- <https://www.thenewamerican.com/culture/history/item/4669-hidden-history-of-the-winter-war> (preuzeto 14. rujna 2017.)

7. Konačni finski poraz i moskovski mir

Sovjetske vojne operacije nakon dolaska generala Timoshenka bile su znatno organiziranije i efikasnije što je dovelo do bržeg proboja obrambene linije. Odmah pri dolasku general Timoshenko izrađuje novi plan napada. Smatrao je da su glavni uzroci neuspjeha bile samoinicijalne odluke vodstva i pojedinačni nekoordinirani napadi. Kako je znao da je finska vojska na izmaku snaga, planirao je napasti duž cijele fronte. Sam plan napada nije vješto izrađen. Prema njemu, prvi val treba voditi general Meretskov uz pomoć oklopnih vozila i tenkova. Nakon početnih proboja na određenim dijelovima obrane, trebale su dolaziti rezervne snage i poduprijeti generala Meretskova. Napad bi trebao neprekidno trajati sve dok se finska vojska ne povuče s prvih linija. Iako se planirao napad duž cijele linije, general Timoshenko bio je najviše koncentriran na grad Viipuri budući da je znao da je tamo finska obrambena linija najslabija. Osim toga, tenkisti su dobili jasnije upute što raditi na bojnopolju. Zabranjeno im je samoinicijativno jurišanje, napuštanje pješadije ili izlaženje izvan dometa vlastite artiljerije. Kako je Timoshenko smatrao da je artiljerija najbitnija u nadolazećoj ofenzivi, okupio je i oko 2 800 topova. Ponovno su izrađene mape terena i određeni su točni ciljevi bombardiranja duž Mannerheimove linije, ali i mete iza linije koje su se nakon osvajanja prve linije obrane također morale bombardirati.²⁶

Sovjeti su započeli napad na području Karelije 1. veljače 1940. godine uz potporu artiljerije. Napali su čitavu obrambenu liniju s najvećom koncentracijom prema gradu Viipuru, a od 8. veljače prema gradovima Summi i Taipaleu. Izravan napad na Summu bio je izrazito opasan, pa su Sovjeti odlučili napasti susjedni Muolaa sektor, što bi omogućilo napad na Summu i s prednje i s bočne strane. Naredba svim finskim jedinicama u Muolaa sektoru bila je da ga čuvaju pod svaku cijenu. Cilj obrambenih jedinica najprije je bio eliminirati pješadiju i potom natjerati tenkove na povlačenje tako da ostanu bez potpore pješadije. Finci su prvi dan uspješno odbili napad i u noćnim satima izvršili protunapad uništivši sedam neprijateljskih tenkova. Sovjeti su u novom napadu 12. veljače zauzeli dijelove Muolaa sektora te im je od tog trenutka pa nadalje bio otvoren cijeli finski lijevi bok obrambene linije. Na okupirana područja Summe

²⁶ A.Tuković, 2015. 89-90.

došla je VII. armija, a 123. divizija krenula je prema gradu Viipuru. Finske rezervne jedinice pokrenule su protunapad 12. i 13. veljače, ali bezuspješno. Dana 14. veljače 123. divizija uz potporu tenkova osvojila je zadnje protutenkovske pozicije i probila drugu liniju finske obrane. Kako je već početkom ožujka 1940. godine u Finskoj svaki peti vojnik bio ubijen ili ranjen, Mannerheim je kao vrhovni general predložio vladi da započnu s mirovnim pregovorima. Osim velikih gubitaka pješništva, finskom ratnom zrakoplovstvu ostalo je svega oko 100 aviona, dok su Sovjeti raspolagali s 800 aviona.²⁷

Finska delegacija stigla je u Moskvu 7. ožujka 1940. godine. Finska, koja je ostala bez ikakve vanjske pomoći i daljnje snage za borbu, bila je primorana pristati na sovjetske zahtjeve pod svaku cijenu. Mir je potpisan 12. veljače 1940. godine u Moskvi. Uvjeti mira nisu bili tako oštri kao što se očekivalo. Finska je morala predati Kareliju, Salla regiju, poluotok Rybachiy i Petsamo (ukupno 25 744 kvadratna kilometra) Sovjetskom Savezu. Finska je delegacija Sovjetskom Savezu pristala dati i poluotok Hanko u najam na idućih pedesetih godina. Oko 420 000 Finaca, otprilike 10% stanovništva, ostalo je bez svojih domova i moralo je napustiti izgubljeni teritorij. U Sovjetsko-finskom ratu 1939. - 1940. godine ubijeno je oko 24 900 Finaca, a oko 43 500 ih je ranjeno. Sovjetska strana nije nikada dala točne podatke, ali sumnja se da je Sovjetski Savez imao oko 230 000 - 270 000 mrtvih i 200 000 - 300 000 ranjenih.²⁸

²⁷ A. Tuković, 2015. 90.

²⁸ A. Tuković, 2015. 90-91.

8. Zaključak

Zimski rat jedan je od istaknutih ratova koji se vodio na samom početku Drugog svjetskog rata. Rat u kojem je Sovjetski Savez napao Finsku radi Staljinovih zahtjeva za proširenjem teritorija. Odnos Finske i Sovjetskog Saveza prati se još od razdoblja Prvog Svjetskog rata kada je Finska proglasila svoju neovisnost koju je Sovjetski Savez priznao. U tom razdoblju vodio se i građanski rat u kojem su pobjedile bijele snage pod zapovjedništvom generala Carla Gustava Mannerheima, koji se značajno istekao u Zimskom ratu predvođeci vojsku, a ujedno je i sama obrambena linija koja je za Finsku bila ključna u obrani nosila njegovo ime. Dok Finska proglašava svoju neovisnost i vodi građanski rat, u Sovjetskom Savezu se događaju ključne promjene koje dovode do rata. Nakon raspada Ruskog carstva te dolaska boljševika na vlast pod vodstvom Lenjina nastaje Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika. Smrću Lenjina na vlast dolazi Staljin koji postaje potpunim gospodarom zemlje. Sovjetski Savez vodio je i vanjsku politiku štiteći svoje interese, te prva zemlja s kojom ulazi u prijateljski odnose je nacistička Njemačka koja je pod vodstvom Hitlera davala podršku Sovjetima u Zimskom ratu. Nakon što je Njemačka napala Poljsku, ubrzo je Sovjetski savez napao Finsku. Prije samog početka rata i jedna i druga strana su vodile diplomatske pregovore u kojima je Staljin zahtijevao teritorijalne ustupke koje su Finci odbili. Rat započinje Sovjetskim napadom na vlastito selo Mainila za što su optužili Fince, jer se selo nalazilo uz granicu s Finskom.

Iako je Finska izgubila Zimski rat te njime i dijelove svog teritorija, pravi gubitnik bio je Sovjetski Savez. Unatoč tome što je Sovjetski Savez mirovnim sporazumom iz Moskve 1940. godine dobio Kareliju, Salla regiju, poluotok Rybachiy, Petsamo i Hanko, posljedice Sovjetsko-finskog rata bile su za njega katastrofalne, što zbog ogromnih gubitaka u ljudstvu, a što zbog oštećenja vojne reputacije. Nakon uspješnog vojnog pohoda na Poljsku, Sovjeti su mislili da će pobjeda biti brza i na sjevernoj fronti. Zanimljivo je mišljenje generala Schaposchnikova, koji je zagovarao sporiji napredak i upozoravao na to da su klimatski uvjeti i teren bitno drugačiji od poljskog. Nakon rata protiv Finske, Sovjeti su brzo prihvatili njihov način gerilskog ratovanja i korištenja terena, što im je kasnije pomoglo pri lakšoj obrani svog vlastitog teritorija od Nijemaca. Fini su unatoč porazu i izgubljenom teritoriju izašli iz Zimskog rata uzdignute glave jer su pokazali svijetu kako se sa srcem brani svoj teritorij bez moćne vojne tehnike i u početku bez strane pomoći. Sovjeti su izgubili višestruko više ljudstva od Finaca, iako su bili u čitavom

ratu mnogo brojniji i nemjerljivo nadmoćniji u vojnoj tehnici. Sovjetsko-finski rat dokaz je da je planiranje i poznavanje terena ključno pri vojnim operacijama.

9. Sažetak

Zimski rat započeo je kada je Sovjetski Savez pod vodstvom Staljina napao Finsku. Rat se prvenstveno vodio radi teritorijalnog proširenja Sovjetskog Saveza. Tim napadom koji se smatra kršenjem pravila Lige naroda Sovjetski Savez je iz nje izbačen 1939. godine. Ključ Sovjetskog uspjeha je bio u probijanju Mannerheimove linije pri čemu su im pomogli Njemci. Sami rat završava primirjem u Moskvi 1940. godine u kojem Finska prihvaća Sovjetske zahtjeve i gubi dio svoj teritorija. Sovjeti su izgubili višestruko više ljudstva od Finaca, iako su bili u čitavom ratu mnogo brojniji i nadmoćniji u vojnoj tehnici.

Ključne riječi: Zimski rat, Finska, Sovjetski Savez, Moskovski mir, Njemačka, Mannerheimova linija.

10. Summary

The Winter War began when the Soviet Union attacked Finland under the leadership of Stalin. The war was primarily guided by the territorial expansion of the Soviet Union. With this attack considered to be violating the rule of the League of Nations, the Soviet Union was thrown out of it in 1939. The key of the Soviet success was in breaking the Mannerheim line in which Soviets were supported by Germans. The war ended with Moscow peace treaty in 1940, in which Finland accepts Soviet demands and loses part of its territory. The Soviets has more human sacrifices than Finns, though they were much more numerous and more powerful in military technology throughout the war.

Key Words: Winter War, Finland, Soviet Union, Moscow peace treaty, Germany, Mannerheim line.

11.Literatura

G. Hutinec, Biblioteka Jutarnjeg lista, 16 knjiga, *Prvi svjetski rat i poslijeratna Europa*, 2008.

A.Tuković, 2016, *Sovjetsko - finski rat 1939-1940*. Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno - humanističkih znanosti, 87-91.

W. R. Trotter, 1991, *A Frozen Hell: the Russo- Finnish Winter War 1939-1940*, Workman, New York, 1991.

V.Nenye - P.Munter - T.Wirtonen, 2015, *Finland at War, Winter War 1939-1940*, Great Britain, 2015.

Velika enciklopedija zemalja, *Sv.4: Sjeverena i Istočna Europa*, 2009.

Internet izvori

https://hr.rbth.com/arts/2014/11/26/zasto_je_poceo_sovjetsko-finski_rat_31447 (30.svibnja 2017)

<http://www.axishistory.com/various/34-finland-general/finland-general/212-foreign-volunteers-in-the-winter-war> (20. srpanja 2017.)

https://www.revolvy.com/main/index.php?s=Foreign%20support%20of%20Finland%20in%20the%20Winter%20War&item_type=topic (20. srpnja 2017.)

http://povijest-svijeta.orgfree.com/zimski_rat.htm (preuzeto 12. rujna 2017.)

<https://www.thenewamerican.com/culture/history/item/4669-hidden-history-of-the-winter-war> (preuzeto 14. rujna 2017.)

Slike

URL 1 :

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a6/Tampere_destroyed_in_Civil_War.jpg

URL 2: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ad/Mainila.png>

URL 3: <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Mannerheim-line.png>